

Kölcsönösen segítik egymást az üzemek és a Szegedi Tudományegyetem Szerveskémiai Intézete

A Szegedi Tudományegyetem Szerveskémiai Intézetének vezetője, dr. Fodor Gábor kétszeres Kossuth-díjas egyetemi tanár, az Akadémia levelező tagja, tovább folytatja a tropán alkaloidok térben szerkezetének meghatározására vonatkozó nagyjelentőségű kutatásait, amelyeket 1954-ben másodikjában tüntették ki Kossuth-díjjal. Az eddigi kísérletek nemcsak elméleti, hanem gyakorlati sikereket is eredményeztek.

Miközben intézetében a kutatásaihoz szükséges tropin olcsó előállításán fáradoztak — Fodor Gábor irányításával, Weisz Imre és Mészáros Lajos tanársegédek, valamint a budapesti Egyesült Gyógyszer- és Tápszer-művek vegyészének tevékeny közreműködésével — sikerült megtalálniuk

módját. Megállapították, hogy a fontos győgszert a mezőgazdasági növények ipari feldolgozásakor keletkező melléktermékből, a furfuroból is elő lehet állítani, és pedig ötször olcsóbban, mint a régi eljárással, más alapanyagokból. Az atropin új előállításának módszerét az intézet eljuttatta az Egyesült Gyógyszer- és Tápszer-műveknek. Weisz Imre és Mészáros Lajos, a Szerveskémiai Intézet tanársegédei elmentek az üzembe is és ott a helyszínen nyújtottak segítséget egy olyan egyszerű elektrolitikus, oxidációs berendezés felszerelésénél, amellyel az Egyesült Gyógyszer- és Tápszer-művekben ma már

a szegedi intézetben

kidolgozott tervek szerint készíttik az atropint.

A Szegedi Tudományegyetem Szerveskémiai Intézetének kutatói más üzemeknek

is nyújtottak segítséget. Többek között az Újszegedi Kender-Lenzövé Vállalat részére a ponyvák jobb impregnálási módszerét kutatják. A Szegedi Kenderfonógyárnak pedig olyan oldószer használatát javasolták, amellyel a színes fonalak készítésekor a dolgozókra csapódó festéket könnyű szerrrel lemoshatják.

Az üzemek sem maradtak adósok. Fodor Gábor további kísérleteihez nagy segítséget nyújt az a 200.000 forint értékű csőreaktor, amelyet a fent említett budapesti és

szegedi gyárak munkásai

nagyrészt hulladékanyagokból állították össze. Ezzel az intézetben felszerelt új berendezéssel már megkezdtek azoknak az alapanyagoknak előállítását, amelyek nélkülözhetetlenek Fodor Gábornak a tropán alkaloidokkal foglalkozó további kísérleteihez. Ugyancsak a csőreaktor segítségével kísérleteket kezdtek a furfuroból olyan alapanyagok készítésére, amelyekből a perlonhoz hasonló olcsó, tartós műanyagot akarnak nyerni.

D. J.

Megjelent az új nyári menetrend

A MAV vezérigazgatósága közli, hogy vasárnaptól, május 22-től lép életbe az új nyári menetrend. Ugyancsak május 22-én 2 órától lesz nyári időszámítás. Az új menetrendben a nemzetközi viszonylatokban több változás történt.

A belföldi távolsági forgalomban a főváros és a nagyobb vidéki városok között egy-egy reggeli és délutáni gyorsvonat, továbbá egy-egy reggeli és esti távolsági személyvonat közlekedik.

Az új részletes menetrendeket tartalmazó hivatalos menetrendkönyv kétféle alakban már megjelent. A kisebb terjedelmű — csak a vasutak menetrendjét tartalmazó — hivatalos menetrendkönyv korlátozott példányszámban kerül kiadásra, a teljes menetrendkönyv, amely az autóbusz-, légi- és hajóútvonalak menetrendjét is tartalmazza, 70.000 példányban áll a közönség rendelkezésére.

A Varázsfuvola felújítása a Zeneművészeti Szakiskolában

A Szegedi Állami Zeneművészeti Szakiskola énektanári értékeit keretében Mozart „Varázsfuvola” című operájából nagyszerű hangversenyt rendeztek. A hangversenyen a Nép művelési Minisztérium képviselői kivül a Zeneművészeti Főiskola és a vidéki városok szakiskoláinak tanárai is jelen voltak.

A Varázsfuvola előadása módot nyújtott arra, hogy az énektanászok csaknem valamennyi növendéke bemutat-hassa tudását, képességeit. Lelkes, ügyes, kitűnő tanárok készítettek elő a hangversenyt, amelyek sikerében egyaránt osztozott tanár és tanítvány. A Szegedi Zeneművészeti Szakiskola már sok tehetséges, jól képzett ifjút indított útnak zeneakadémiai felé, s most is örömmel hallgattuk a szárnyalt-bontogató növendékek művészi produkciót.

De örömmel köszöntjük a hangszere, s főként a hegedűs növendékekből alakult ügyes zenekart is. Várnagy Lajos tanár lendületes vezetésével, jól összehangolt előadásban, stílusosan szívalat-tak meg az opera nyitányát. A fuvós részlegben szépen kibontakozó tehetségeket fedeztünk fel. Ettől a zenekartól még sokat várhatunk, s úgy látjuk, hivatott lenne Szeged zenei életének hiányait pótolni. A továbbiakban Papp Román tanárnő zongorakísérettel helyettesítette a zenekart.

Az előadásban végig úgy éreztük, mintha egy látá-talan karmester vezette vol-

Az Éghajlattani Intézetben

Az Éghajlattani Intézet műszerteraszáról — az Ady téri egyetem tetején — messze lehet látni. Itt a terraszon szorgalmas műszerek jegyzik az időjárási jelenségek adatait: a csapadékmeny-nyiséget, a levegő páratartal-mát, a szélsőbeességet és a szélirányt, a hőmérséklet-változásait és a napfénytartamot. Az adatokat pedig rendszerezik. De ez a munka nem ad elegendő alapot ahhoz, hogy válaszolhassunk arra a — látszólag egyszerű — kérdésre, hogy »milyen idő lesz?« Tulajdonképpen a kérdés felvetése sem helyes. Csak arra a kérdésre keres-hetünk feleletet: milyen idő várható.

De hogyan kapunk választ, ha ennyi műszer és munka, s ez a széles láthatár is kevés?

Feltesszük a kérdést Wagner Richárd professzornak, az intézet vezetőjének, aki némi gondolkodás után a következőket mondja:

— A meteorológiai állomások nemzetközi hálózatának együttműködése teszi lehetővé a várható időjárás meg-állapítását. Ahhoz például, hogy Magyarországon időjá-ráselőrejelzést adhassunk 24—36 óra (s ezt a rádióból és az újságokból mindenki megtudja), szükséges egész Európa, sőt az Észak-Atlanti Óceán meteorológiai viszonyait ismerni. Erről a hatalmas területről

naponta több térkép készül, s ezek alapján állapítják meg a várható időt.

Ilyen munkát Magyarországon az Országos Meteorológiai Intézet végez, mert le-bonyolításához hatalmas apparátus-szükséges. A két hétre szóló időjáráselőrejelzés — távprognózis — elkészí-téséhez pedig az egész északi félteke időjárásviszonyainak folyamatos ismeretere van szükség. Ilyen távprognózt is készít a Budapesti Meteorológiai Intézet kísérletképpen. Világos tehát, hogy az időjárásviszonyok — ismerete alapján a várható időjárás megállapításához milyen hatalmas hálózatra van szük-ség. Eppen most ülésezik Genfben a Meteorológiai Világszervezet. Az egész világ telepített megfigyelőállomások kutatásának, módszer-nek egységét tárgyalják.

Tisztázódott tehát előttünk, hogy milyen módon állapíthatják meg a várható időjá-

Az Éghajlattani Intézet műszerteraszán. Középen az ombrográf látható, mely a csapadék mennyiségének változását méri és regisztrálja.

rást a meteorológusok. Ezek után most már az a kérdés foglalkoztat bennünket, hogy e nemzetközi hálózattal milyen kapcsolata van a Szegedi Éghajlattani Intézetnek.

— A szegedi meteorológiai állomás egyik tagja e nemzetközi láncolatnak. Az állomás összegyűjtött adatait rádió és telefonon továbbítja Pestre, ahol az ország minden részéről gyűjtik az észleléseket, átveszik más országokét is, ugyanakkor eredményeikről tudósítják a külföldieknek.

Mi itt Szegeden tehát helyi észleletekkel járunk hozzá az időjárás feltérképezésének munkájához.

Emellett mikroklimatológiával foglalkozunk. Természetesen a mikroklimatológiai viszonyok is függenek a nagy időjárási változásoktól.

Ismerve most már a kutatási viszonyokat, kíváncsiságunk az ideitelt hónapok furcsa időjárására irányul. Ezzel kapcsolatban Wagner professzor a következőket mondja:

— E kérdésre válaszolva saját észleleteinkből kívánok kiindulni. Az eltelt hónapokat a hőmérséklet, a csapadékmennyiség és a napfénytartam szempontjából vizsgálva, a következő megállapításokat tehetjük: az első négy hónap jellemzője a hőmérséklet szempontjából az, hogy január és február az átlagoshoz viszonyítva ki-mondottan enyhe, meleg volt, sőt februárban valóságos tavaszi napok is voltak, 15—16 fokos hőmérséklettel. Ezzel szemben március—április hűvös, sőt hideg volt. Külön érdekessége e télnak, hogy a legnagyobb hideget március 5-én mértük: mínusz 16,9 fokot. Márciusban mindössze ötnapos meleg volt csak. Egyébként e hónap ötven éves átlaghőmérséklete 6,5 fok. Idén ezzel szemben csak 3,9 fok volt az átlag. Ezek a szokatlan hőmérsékleti viszonyok áprilisban folytatód-tak, s így április középhő-mérséklete alig haladta meg a márciusi hőmérséklet ötven éves átlagát. Még április 26-án is mértünk mínusz 4,3 fokot.

A csapadékot vizsgálva megállapíthatjuk, hogy minden hónapban több hullott Szegeden, mint általában szokott.

Csupán márciusban volt valamivel kevesebb csapadék. Tehát ez az aránylag nedves négy hónap a talajfelszín felmelegedését késleltette. Az ideáramló légtömegek egyébként is hidegek voltak, s a talaj nedvessége miatt — tudnivaló, hogy a levegő a talajfelszínről melegedik — helyi felmelegedés komoly mértékben nem következett be. Ennek egyik okozója, hogy e hónapokban a napfény tartama lényegesen kevesebb volt, mint általában, mindössze 65 százaléka a normális szegedi napugárzásnak. Az első négy hónap szokatlansága tehát röviden így foglalható össze: az enyhe tél után hideg tavasz következett be, amelynek hűvös voltát fokozta a kevés napugárzás.

Természetesen — a tények ismerete után — érdeklődésünk az okok felé fordul. Mi okozta ezt a különös időjárást?

— Az okokat könnyen is-mertethetnénk, egyetlen ne-hézség csupán az, hogy mö-göttük más okok is keresen-dők. Az enyhébb időjárás — ami január és február hóna-pokban jelentkezett — két-segtelenül óceáni hatások-nak, az enyhe óceáni légtö-mégek áthelyeződésének tu-lajdonítható. Ezzel szemben a hideg tavasz okozóját az északi légtömegek erőtelje-sebb beáramlásában kell ke-resni. De ezután felvetődik a kérdés: ekkor, vagy akkor miért ilyen, vagy olyan lég-tömegek nyomulnak be? S ezt elbonyolítja még, hogy ren-geteg különféle légtömeg van, s ezek variációja vég-telenül sok. A távolabbi okok magyarázatánál sokminden felmerül,

többek között a napolt hatások, sőt a magyar kutatók a holddal is kapcsolatba hozzák az éghajlati jelenségeket.

Meg kell azonban monda-nunk, hogy a kutatás ezen a téren még nem jutott meg-nyugtató eredményekre, más-szóval a meteorológiának ez a része nem feltérképezett világ. Most kutatjuk.

Az okokról és eredmények-ről beszélve úgy tűnik, hogy az a hatalmas meteorológiai apparátus, — melyekről beszélgettünk — kevés munkát végez, legalább is ezt mutatja a látszat. De ha visszagon-dolunk arra, hogy az időjá-rás viszonyainak feltérképe-zésére világszerte mennyi munka és mennyi idő szük-séges, hogy az időjárásra vo-natkozó következtetésekbe mennyi adatot kell beleszű-teniük a meteorológusok-nak, ez a látszat mindjárt szétoszlik. S most kezdjük megérteni azokat az embere-ket, akik olyan tudományos óvatossággal beszélnek a »várható időről«.

Németh Ferenc

A munkatelepek hidromechanizálása a Román Népköztársaságban

A Román Népköztársaság több hidrotechnikai építke-zésénél hatalmas hidromoni-torok és olyan úszóberende-zések dolgoznak, amelyek a víz sugarak erejével helyettesítik az emberi munkát a föld kotrásánál és elszállításánál.

Az elmúlt év folyamán a hidrotechnikai építkezések trösztje hidrogépítéssel majdnem 1.250.000 köbméternyi eszkavációs munkát vég-zett el a Cernavoda-i ce-mentgyár mészkőbányájánál, a Valeni de Munte-i kvarc-homokbányánál és más ha-sználó jellegű munkatelepe-knél. Ugyanilyen berende-zésekkel végezték el a Cerna-voda-i és a Giurgiu-i dunai

kikötők karbantartási mun-kálatait is.

A közelmúltban elkészültek az ez évi hidromechani-zálási munkálatok tervei is. Hidromechanizálással fognak különféle kikötői munkála-tok elvégezni, csatornázási munkálatokat, halastó-építke-zéseket, továbbá ezzel a mód-szerrel fognak elvégezni kot-rási munkálatokat vízduz-asztó medencéknél, amelyek vízierőművek mellett működ-nek stb. A hidrotechnikai építkezések trösztje 1955-ben hidromechanizálással fogja 1.4 millió köbméter föld esz-kavációs és szállítási mun-kálatait elvégezni.

Vasárnap éjjel két órától: nyári időszámítás

A Minisztartanács április 15-i határozata értelmében május 22-én, vasárnap éjjel két ó-ra-kor nyári időszámítás lép élet-be. Ennek megfelelően 22-én két órakor az órákat három

óra-ra kell előre igazítani. A nyári időszámítás 1955 októ-ber 2-ig tart, ezen a napon három órakor az órákat vissza kell igazítani két órára,

Az ünnepi könyvhét könyvei

Az idei ünnepi könyvhetet június 5-é és 12-é között ren-dezik. Mintegy 130 kiadvány jelenik meg ekkorra, összesen több mint egymillió példány-ban.

Élő irodalmunkat

a többi között a következő mű-vek képviselik majd: Bárány Tamás: Rákóczi zászlai, Boldizsár Iván: Reggeltől reggelig, Bö-löni György: Az igazi Ady, Darázs Endre: Tüzek táncá, Darvas József: Város az ingo-ványon, Déry Tibor: A ló meg az öregasszony és két emlék című kötetek, Fodor András: Hazafelé, Gábor Béla: Nehéz szatírák, Gellért Oszkár: Levelezésem kortársaimmal, Gereblyés László: Fölfelé, Gyárfás Miklós: Koratavasz, Hárs László: Hiresínci szél-malom, Hatvány Lajos: Igy élt Petőfi, Hollós Korvin Lajos: Harminc esztendő című verses-kötete és A vörös torony kin-cse című regénye, Illés Béla: Honfoglalás, Jobbágy Károly: Feltámadás, Kiss Tamás: Haj-nal hasad, Kolozsvári Grand-pierre Emil: Tegnap és A tö-rökfejes kopja című regénye, Kovai Lőrinc: A nagy virra-dat, Kuczka Péter: Jónapot, Mesterházi Lajos: Tanuság, Palotai Boris: Ünnepi vacsora, Reményi Béla: Levél a Ján, Ri-deg Sándor: Tükrösszívű hu-szár, Sásdi Sándor: Nyolc hold föld, Sipos Gyula: Tíz éve, Somlyó György: Jegenyék a parton, Szabó Pál: Tavasz szél, Új föld, Munkák és na-pok és Hajdú Klári című kö-tetek, Szécsi Margit: Március, Takács Gyula: Az emberekhez, Tamási Aron: Abel a renge-tegben, Tatay Sándor: A Si-meon-ház és Kinizsi Pál című regénye, Tersánszky J. Jenő: A vándor, Thury Zsuzsa: Zalai nyár, Vas Zoltán: A fény felé, Vázsonyi Endre: Pirokka, Veres Péter: Közös gondjainkról című kötet és A Három nem-zedék két első kötetének új ki-adása, Vészi Endre: Ketten hazafelé.

Klasszikusaink

és a közel múltban elhunyt írók művei közül a következ-zők jelennek meg: Ady: Ész-szes versei, Bródy Sándor: Az egri diákok, Jókai: És mégis mozog a föld és A löcsei fehérasszony, József Attila: Összes versei és József Jolán: József Attila életrajza, Katona: Bánk bán, Laczkó: Géza: Rákóczi, Mikszáth: Kis regények II., Molnár Ferenc: Pál-utcai fiúk, Móra: Hanni-bál feltámasztása, Négy apa-nak egy leánya és Az arany-szörű bárány című kötetek, Móricz: Forró mezők és Kerek Ferkó, Petőfi összes költeme-nyei és külön kötetben Az Apostol, Tompa válogatott ver-sei és levelei, Tóth Árpád vá-logatott versei, Vörösmarty vá-logatott versei és Virágom vá-logatott versei című magyar szerel-mes versek antológiája.

A szovjet irodalmat

képviselik Erenburg: A kilence-